

Voorwoord

Proeven van succes is een bijzonder boek. Nu zal iedereen dat wel zeggen van zijn geesteskind. Toch zijn er in dit geval sterke argumenten voor te geven. Om te beginnen is dit het eerste (en tot nu toe ook het enige) Nederlandstalige boek op het gebied van sensorisch onderzoek. Er zijn in ons taalgebied in vaktijdschriften weliswaar veel goede artikelen over allerlei aspecten van sensorisch onderzoek verschenen, voor een inleidend of verdergaand (hand)-boek moesten we tot nu toe steeds over de grens zoeken, met name in de Verenigde Staten. Dat is vooral in het onderwijs een handicap, zowel door de culturele verschillen als door de taal die niet alleen ‘vreemd’ is maar ook een sterk technische inslag heeft.

Vooraf bijzonder is echter de manier waarop de uitgave van *Proeven van succes* mogelijk is geworden. Het boek vindt zijn oorsprong in de *vakgroep sensorisch onderzoek*. Deze vakgroep van de MOA (MarktOnderzoek-Associatie) bestaat uit sensorisch onderzoekers die werken bij fabrikanten, gespecialiseerde onderzoeksbureaus, universiteiten en (andere) wetenschappelijke onderzoeksinstituten. Daarnaast telt de vakgroep een aantal docenten sensorisch onderzoek uit het hbo en het mbo. Om twee redenen is in deze vakgroep geregeld de wens uitgesproken tot een Nederlandstalig boek te komen. Ten eerste werkte de vakgroep aan een erkenningsregeling van sensorische onderzoeksmedewerkers op drie niveaus: dat van testleider (op mbo-niveau), projectleider (op hbo-niveau) en manager (academisch niveau met ruime werkervaring). Zo’n regeling vereist de formulering van eindtermen, een examenregeling en een daarbij behorende omschrijving van leerstof. Die leerstof staat – wat de theorie van sensorisch onderzoek betreft – in dit boek. De tweede reden vindt, zoals eerder opgemerkt, zijn oorsprong in het hoger beroepsonderwijs, met name bij de opleidingen Food & Business. De twee reeds lang bestaande opleidingen (in Zuid Limburg – toen Heerlen, nu Sittard – en Groningen) hadden veel ervaring en materiaal op het betreffende vakgebied, maar moesten noodgedwongen vaak werken met readers (die door hun aard een versnipperd karakter hebben) met vooral buitenlandse artikelen en boekdelen. De nieuwe opleidingen (in Nijmegen en Delft) stonden voor de taak het vak uit het niets op te bouwen. Met uiteenlopende motieven bestond er aldus een gezamenlijke wens. Om dit boekenproject mogelijk te maken waren kennis, tijd, geld en een uitgever nodig. Kennis is er meer dan genoeg in de vakgroep. Tijd werd er door verschillende vakgroepleden aangeboden. Voor geld werd welwillend gezorgd door in de vakgroep vertegenwoordigde bedrijven, onderzoeksbureaus en enkele scholen, waaronder de Food & Business opleidingen. Toen bovendien uitgeverij Keesing Noordervliet enthousiast reageerde, stond niets het boek meer in de weg.

De eerste druk van *Proeven van succes* kwam uit in het voorjaar 2002. Het werd geïntroduceerd op een succesvol symposium met dezelfde naam en vond daarna gemakkelijk zijn weg naar bedrijven, onderzoekers en onderwijs. Nu al, in 2006, is het boek aan zijn tweede druk toe, een mooie gelegenheid voor een stevige herziening naar inhoud en vorm.

Proeven van succes moet meerdere heren dienen. Het moet kunnen fungeren als leerboek in het mbo en het hbo, als handboek en naslagwerk voor mensen in de praktijk en als middel voor de theoretische zelfstudie voor hen die zich willen voorbereiden op het eerder genoemde examen voor erkenning op het niveau van testleider en projectleider sensorisch onderzoek. De gekozen toon is vooral uitleggend, wat past bij een leerboek. Er zijn verwerkingsopgaven met antwoorden opgenomen ter wille van het onderwijs, maar om de lopende tekst niet te onderbreken zijn deze achterin het boek gekomen. Achterin staan ook enkele bijlagen met bijvoorbeeld verdunningsreeksen en productnummers, die weer meer de handboekfunctie dienen.

Tekstgedeelten zijn soms gemarkeerd met een **2** of een **3**. Deze cijfers geven het onderwijsniveau en de vereiste voorkennis aan. Teksten zonder zo'n getal zijn voor iedereen bedoeld, of het nu is op het mbo of het hbo (of voor testleider dan wel projectleider). Een **2** markeert een stuk tekst op basis-hbo niveau. Daarbij wordt basiskennis van bijvoorbeeld de statistiek (waaronder hypothesetoetsing), scheikunde en/of marketing verondersteld. Een **3** geeft aan dat het betreffende stuk iets 'extra's' bevat voor speciaal geïnteresseerden of geschikt is voor bijvoorbeeld een keuzeprogramma op het hbo. Deze niveauaanduiding geldt steeds voor alle tekst tot het eerstvolgende kopje van gelijk of hoger niveau.

In deze *sterk herziene tweede editie* valt wellicht het eerst op dat deze in kleur gedrukt is en dat de vormgeving ook anderszins nogal veranderd is. Daarbij is het aantal foto's fors toegenomen. Bij nadere beschouwing zal blijken dat ook de inhoud stevig op de schop is gegaan. Hoofdstuk 2, over zintuigen en waarneming, is mede op basis van nieuwe ontwikkelingen en ontdekkingen, sterk herzien, ook al is de paragraafindeling nauwelijks veranderd. Hoofdstuk 3 is flink geherstructureerd, en bijvoorbeeld het 'lekenpanel' en de sequentiële analyse zijn er uitgeschreven omdat die in de praktijk niet voorkomen dan wel aan twijfel onderhevig zijn. De hoofdstukken 4 en 6 bevatten meer praktische tips en illustraties en voorbeelden van testformulieren. De hoofdstukken 7, 8 en 9 zijn aangepast en uitgebreid. Hoofdstuk 10 is vervallen. Voor gebruik in de praktijk wordt in een bijlage een aantal voor sensorisch onderzoek relevante NEN- en/of ISO-normen genoemd.

Deze druk van *Proeven van succes* gaat ook wat anders om met de statistiek. Hoewel op niveau **2** nog steeds statistische kennis op hbo-niveau wordt verondersteld, is op veler verzoek een zeer korte samenvatting van het denken en doen bij het uitvoeren van significantietoetsen in een bijlage opgenomen. Daar staan ook de gebruikte formules, met als gevolg dat die uit de betreffende hoofdstukken verdwenen zijn. Tot slot is bij sommige hoofdstukken een casus opgenomen en wordt waar nodig naar relevante websites verwezen.

Dit boek is tot stand gekomen door intensieve samenwerking tussen en met de hulp van velen. Allereerst zijn dat de oud-leden van de begeleidingscommissie: Jenny van Houdt, Pieterneel Luning, Ronald Nixdorf en Ton Teerling. Dan natuurlijk de leden van de huidige commissie (de mede-auteurs) die aan deze herziening werkten: zij worden hierna nog afzonderlijk genoemd, ze allen op het omslag vermelden is onmogelijk. Wim Vaessen, lid van beide commissies, heeft niet alleen een inhoudelijke bijdrage geleverd, maar heeft

als leider het hele project met veel inzet en energie 'getrokken'. Een bijzondere vermelding geldt de belangrijke rol van Tineke Hoopman, die als eerste docent sensorisch onderzoek aan de Hanzehogeschool Groningen daar veel van het materiaal heeft ontwikkeld dat met name aan de hoofdstukken 2 en 3 ten grondslag heeft gelegen. Ook voor deze nieuwe druk heeft zij weer het nodige materiaal aangedragen. Zonder haar inbreng was dit boek er waarschijnlijk nooit gekomen, op zijn minst had het er heel anders uitgezien. Roel Bakker, vriend en buurman, maakte belangeloos een aantal foto's, Art Pickert deed hetzelfde.

In het verlengde hiervan past een woord van dank aan de opleiding Food & Business van de Hanzehogeschool Groningen voor het belangeloos ter beschikking stellen van het in de loop van tien jaar ontwikkelde studiemateriaal.

Ik hoop dat het boek in deze verfraaide en sterk verbeterde druk de rol kan blijven vervullen die het in de eerste versie de afgelopen vier jaar heeft gehad, en dat velen met ons het genoegen van het vak erdoor (opnieuw) kunnen ervaren.

Mede namens de begeleidingscommissie,

Groningen, mei 2006
Joep Brinkman